

Kézfogások a Fonóban

(Karácsonykor, újra együtt)

A Fabrik Hamburgban és a Knitting Factory New Yorkban. Valaha a Kassák Klub Pesten, ma a Fonó Budán. A hely, a név változhat, a jelenség bűvópatakként mindig a felszínre tör. A más. A szabálytalan. A rendhagyó. Az alternatíva.

Gépek zakatolnak szanaszét a világban. Gyártják a zoknit, a szappant, a narancsot, a sonkát, a zenét. A zajban vattát kíván a fül, vákuumos lesz a lélek. Sokan jól elvannak ezzel, addig sem kell gondolkodni. Egész iparágak épülnek erre. Tudják ezt a tervezők is, ehhez igazítják a gépgyártás technológiáját.

Volt, aki azt kérdezte telefonon, hogyan kell betűzni. Phono? Lehet, hogy még nem hallott a fonóról, de az is lehet, hogy valamilyen gép járt az eszében. Mondták neki, hogy ez magyar szó, írása nem fonetikusán, hanem természetesen: fonó. Mint régen. És már megint.

De szépen hangzana is, ha azt mondhatnánk, hogy a főváros szívében! Ott azonban a gépek zúgásától nem hallatszik a zene, ezért villamosra kell szállni, és zötyögni pár megállót a Fehérvári úton, egészen a Sztregova utcáig. Csendes vidéken van a Fonó Budai Zeneház. Valaha, nem is oly rég, műhelycsarnok volt az épület. Így talált rá egy vállalkozó, bizonyos Lukács József fizikus, aki mint a mesében, elhatározta, hogy elektronikai vállalkozásának hasznából a zenét támogatja. Összehívta néhány barátját, s a közös töprengésekből kialakult a terv.

A Fonó nem csupán helyiség, a Fonónak – hogy ne maradjunk el a kortól – filozófiája van. Ez a filozófia a világ bonyolultságához képest már-már gyanúsan egyszerű. Két alaptézisre épül: a Fonó akusztikus és közösségi. Természetes módon megszólaló hangszereknek ad teret, és alkotóműhelyeket pártol. Egyszerre hagyományos és modern. Megtalálhatják itt egymást mindazok, akik valamiben benne vannak, de/és más iránt is érdeklődnek. Népzeneészek, akik szeretnek improvizálni. Jazzmuzsikusok, akik háttérüknek a népzene és a kortárs zenét tartják. Kortárs zenészek, akik nyitottak a jazz és a népzene előtt. Mindazok, akik képesek és akarnak egymással kommunikálni.

1995. december 27-én a Fonó Kassák-karácsonyára nem lehetett bejutni. A nap még a Fonó rövid életében is rendkívüli volt, hiszen újjáéledni látszott az egykori Kassák Klub legendás karácsonyainak emléke. A nyolcvanas években az

a peremkerületi kultúrház fogadta be Szabados György (akkor még nem Liszt-díjas) zongorista-komponista szabad zenei társulását. A 15-20 muzsikust magába foglaló kör a jazz, a kortárs zene és a népzene határvidékén járó, a tudatosság a belső tartalmakat felszabadító ösztönösséggel ötvöző zenei irányt követte, a Mester intelmei szerint. A nevezetes karácsonyokon mindenki egybegyűlt, aki csak élt és mozgott, hogy együtt áldozzanak a zenemondásnak. Belső értékeiken túl ezeknek az együttléteknek a mellőzöttség és a széllel szembeni hajózás dacos izgalma adták meg vonzerejüket. Aki jelen volt, tartozott valahová, részese lehetett a közös rituálénak. Történtek a dolgok.

A Fonó nem a Kassák. Az egyszer s mindenkorra elmúlt, mint a rendszer, amelyben, s amely ellen létrejött. Csak a karácsony az egyetlen állandó ebben a nagy változásban. A Kassák-karácsony újjáéledt a Fonóban. Az azóta a maguk útját (is) járó tanítványok mind eljöttek: itt volt a szaxofonos-furulyás Dresch „Dudás” Mihály, Benkő Róbert bőgős, Geröly Tamás dobos, a szaxofonos-fuvolista Grensó István, Lajkó Félix és Kovács Ferenc hegedűsök, Szabó Sándor gitáros, Krulik Zoltán gitáros (Makám), s a népzeneészek, a Tükrös és a Magyar Tekerőzenekar tagjai. Csak a Mester hiányzott: Szabadost betegség kötötte ágyhoz. Nem csoda, hogy nem szerveződött meg a Kassák-karácsonyokat egykor lezáró nagy, közös muzsikálás.

A színházteremben egymást váltják a csoportok. Hivatalos program nincs, mindig meglepetés a következő fellépő. Ez kissé megnöveli a mozgást: a közönség hullámszerűen, ki-bejár vonzalmának megfelelően. Sokan hátrahagyott ruhadarabjaikkal foglalják helyüket a következő produkcióra. A visszhang azt jelzi, hogy beavatottak gyűltek össze erre az estére. Élő népzene. Élő jazz. Élő zene. „Végre nem füstös, bűdös kocsmákba vagyunk bekényszerítve, ahol a kutyát sem érdekli, mi történik a dobogón”, lelkendezik Szabó Sándor. „Láttad azokat a kézfogásokat?” Emberek, akik évek óta nem találkoztak egymással, kitörő örömmel köszöntik a másikat. „Hát te is itt vagy?” Ez itt a szép új világ, Demszky-éra, Bokros-program, miegyéb, már nem tilos az Á, üdvözlégy Fonó.

A folyosón zajlik az élet. A falakon festett stilizált motívumok, leginkább az ausztrál bennszülöttek művészetére emlékeztetnek. Népzeneészek húzzák szabadon a nótát, többen táncrea perdülnek, miért ne. Amott a tekerősök betlehemezéssel idézik a karácsonyt. A büfénél hosszú sor, régi kelet-európai betegség, erre nem hat a rendszerváltozás. Pallai Péter, a BBC magyarországi tudósítója –

nagy jazzkedvelő – hódmezővásárhelyi és győri ismerőseivel tréfálkozik, majd a fideszes Németh Zsolttal CD-re indul vadászni a terem másik sarkába. A Fonó egyik attrakciója a CD-bolt, a Newport-os Mezei Péter költözött ide kínálattával. Túlnyomórészt jazz – köztük szép számban hazaiak, például az Adyton és a Pannon Jazz teljes sorozata –, de külön címszó alatt sorakoznak a blues-, az improvizatív és a népzenei felvételek. Igazi kincsesbánya a telt bugyellárisúaknak.

Egy új kultúrhely létezését legjobban programjainak minősége tudatosíthatja. A Fonó 1995. október 22-én a kaliforniai Rova szaxofonegyüttes koncertjével nyílt meg. Kétségtelen, hogy az óta nem minden nap volt karácsony, pedig a Muzsikástól Dreschéken át a belga Present együttesig e rövid idő alatt is fellépett itt a szóba jöhető zenészkör színe-java. Jó koncertek persze sokfelé vannak, egy hely vonzerejének ma már ez nem feltétele. Majd a génus loci. A Fonó előnytelen helyen fekszik, megközelítése erőfeszítést igényel. Ide csak akkor érdemes kijönni, ha valóban többet, mást tud nyújtani, mint a város klubjai. Ha műfajok és emberek találkozásának igazi, inspiratív otthonává válik. Ha nem csak koncertteremként, hanem alkotóműhelyként, új energiák felszabadítójaként, szellemi központként is létezik.

Máskülönben hangja belevész a nagyváros gépeinek zajába.

(1996)

Daloskönyv

(Dresch Mihály kiegyenesedik)

Kétféle jazzmuzsikus van: aki játszik standardek, és aki nem. A sztenderd fonetikusán írva rendkívül csúnya szó, majdnem olyan, mint a disztributor vagy a díler. Az örökzöld sokkal szebben hangzana, ha nem volna félrevezető. Örökzöld minden, ami régi és sláger, ellenben a standard csak a jazzben ismeretes. Hogy még bonyolultabb legyen az élet, vannak örökzöld standardek, amelyeket bármely jazzmuzsikus eljátszik, és vannak nem örökzöld standardek, amelyeket csak a modern jazz művelői tűznek műsorukra.